

NEPOZNATA PJESMA MIROSLAVA ZANOVIĆA

Našoj čitalačkoj publici je u najboljoj uspomeni knjiga Mirka Breyera »Antun conte Zanović i njegovi sinovi«. Taj je »roman života jedne paštrovsko-budljanske porodice u pretprošlom vijeku (1720.—1834.)« izdala Matica Hrvatska godine 1928. Na kraju je na str. 126—150 lijepo prikazan posljednji Zanović, conte Miroslav. Kad je ovaj dne 29. prosinca 1834. u Kotoru umro, »otkinula se s već krhkog stabla bogate i nekada ugledne porodice posljednja muška grana i roman života Antuna conte Zanovića i njegovih sinova bijaše došao svome kraju.

Taj je Miroslav bio hrvatski pjesnik. Kukuljević u svojoj Bibliografiji hrvatskoj god. 1860. na str. 183. pod brojem 2120. navodi »Zanovića Miroslava kneza Misli i Popievke počasnice (bez mjesta i godine?) u 16° str. 36 i 24.« Očito je ovaj Kukuljevićev opis djelca nastao po onome egzemplaru, koji se iz ostavštine Ljudevita Gaja čuva u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R 1330 i koji sve do danas predstavlja unikat. Proučio ga je Breyer (o. c. str. 127 do 130). Po tipografskim i jezičnim osobinama sudi, da je djelce štampano oko god. 1785. valjda u privatnoj tiskari grofa Oginjskoga u Poljskoj, gdje je Miroslav živio neko vrijeme na poziv svog brata Stjepana († 1786).. Nastojanje, da se o tome djelu sazna pouzdano i više, bijaše uzaludno.

Sačuvani unikat je krnj. U prvome su dijelu ispala dva lista (str. 25—28), a u drugome su izrezana tri (str. 9—14), tako da paginacija teče pravilno od 1 do 24 i od 29 do 36 pa od 1 do 8 i od 15 do 24. Prema tome je među koricama ostalo u svemu 25 listova teksta. Teško je reći, nije li i sprijeda i straga ispao još koji list. Svakako ne će naslov, kako ga je iznio Kukuljević, biti točan. Na 1. stranici stoji: »Misli od gospodina Kneza Mirislacue Zannowicha«, a »Popiewke počasnice« se nalaze u samome tekstu na str. 10. i dalje. No ne samo istaknuta dvostruka paginacija nego i drugi tehnički znaci (narочito dvije vrste papira) pokazuju, da su u ovoj knjižici uvezana po svoj prilici dva djelca, od kojih prvome pripada naslov »Misli«, (premda sadržava i mudrih misli i rečenica u prozi i ljubavnih i rodoljubnih pjesama), a tek drugome bi prema sadržaju pristavao naslov »Popievke«, jer sve pjesme u njemu doista nose taj naslov »Popiewka I., II.« i t. d.). Da se uzmogne potvrditi ovo nagađanje i da se uzmogne proučiti također tekst nestalih listova, bilo bi potrebno iznaći drugi, potpun primjerak, ako još postoji bilo u Poljskoj bilo kod nas, naročito u Boci, odakle potječe i Gajev.

Ivan Milčetić je god. 1920. u 9. knjizi »Gradje« Jugoslavenske akademije prema

nekome rukopisu iz 18. ili iz početka 19. stoljeća, koji mu je došao u ruke posredništvom Petra Preradovića, štampao nekoliko ljubavnih i prigodnih pjesama, o kojima nije znao reći, čije su, pa ih je priopćio pod naslovom »Zanovićeve pjesme«, jer ispred nekih stoji »composta dal Kr (conte?) Zannovich«. Ako nisu sve Miroslavljeve, posljednja (X.) je sigurno njegova, premda nije označena njegovim imenom. Na čelu joj stoji: Festeggiandosi in Zara il giorno 12. Febbrajo 1816. Natalizio di Sua Maestà l' Imperatore e Rè Francesco I. Piesma«, a počinje ovako: »Strahoviti grom se čini ponebesim svimi čuti...«.

Nije teško dovesti ovu pjesmu u vezu sa slijedećom rečenicom Breyerovom (o. c. str. 147.): Tražeći načina, da se u žudnji za slobodom ulaska austrijskom imperatoru, spjeva mu Miroslav Zanović godine 1815. — o njegovu rođendanu — kičenu i štampom izdanu hrvatsku pjesmu Nebbo se je promutilo (s talijanskim prijevodom Si turbaron in Ciel gli astri sospesi), a godine 1816. upravi pjesničku odu »primilom caru Frani« veličajući »neizmjernu pravdu njegovu«. Breyeru nisu bile pri ruci ove pjesme, nego je o prvoj izvijestio po Valentinelli-ju (Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro, Zagreb 1855. str. 102. i u dodatku od 1862. na str. 29), a o drugoj po nekom drugom pomagalu, koje mi nije poznato.

Pjesma od god. 1815. izašla je dakle štampom, a za drugu od god. 1816. se to ne tvrdi. No dok se o prvoj ne zna više ništa sve do danas, sa sadržajem druge pjesme nas je upoznao Milčetić. Rukopis je sigurno bio loš, kad je Milčetiću slabo uspjela reprodukcija. Na više je mjesta nejasan smisao pojedinih rečenica, a ni u cjelini nema logične skladnosti. Mnoge pogriješke pera u ovoj odi — kaže Milčetić — pokazuju, da je ona prijepis.

Tako i jest. O toj odi postoji naime stari štampani letak, koji je in folio izrađen u tiskari Antuna Vjekoslava Battare u Zadru. Jedinu je poznati primjerak dospio god. 1931. u Sveučilišnu knjižnicu u Zagreb, gdje se sada nalazi pod signaturom R 1451. Evo ga prenesena u potpunosti:

Festeggiandosi in Zara il giorno 12. febbrajo 1816. natalizio di Sua Maestà l' Imperatore e Re Francesco I.

Pjesma.

Strahoviti grom se čini
Po nebesim svimi čuti,
I s njegovom bukom silnom
Sve bogove budi i muti.
Ere Bog, ki svimi vlada,
S takim gromom zbor dozivlje,
Il da novo čudo stvori,
Al da ore svijet udilje.

Grom je s lijeve zlamen dobar.
 Oblaci se i tmine kriju,
 Zvijezde sjajne od radosti
 Sve igraju, sve se vijū.
 Od istoka leti sunce
 Na ognjevite konje svoje,
 Pred njim zora i danica
 Slatke pjesni redom poje.
 Mīsec slazi hitro i brzo
 Iz srebrne svoje stolice,
 Za sunčanim zdraćim leti,
 S kime resi svoje lice.
 Od istoka i zapada,
 Od podneva i sjevera
 Svi bogovi i boginje
 Teku na zbor brez obzera.
 Kada su se svi sabrali,
 Kad je svaki pristupio,
 U taj doba gromovi!
 Bog je ovako govorio:
 »Odlućio sam dati zemlji
 Mir, jedinstvo rajske sreće,
 Za mnoge se ljete i vijeke
 Ratit ljudi više ne će.
 Dosta ste se vi, boginje,
 Nasmijale na nevolju
 Njeh, gledajuć kao za šalu,
 Gdje se kralji i cari kolju.
 A za zaklad, da besidu
 Ispunit ću vami danu,
 Ja podajem danas ljudem
 Primiloga cara Franu».
 Reće. Tada svi bogovi
 Redom k njemu pristupaju,
 Od radosti svi bjelige
 Za naredbu ovu daju.
 Prikazuju novom caru
 Lijepost, blago, silne snage
 I sve ostale stvari, što su
 Nebu, ljudem mnogo drage.
 Triskovitom vele bogu:
 »Evo tebi naši uresi,
 S njimi nova cara Franu
 Ti okruni i ti resi,
 Neka sve što nebo ima
 Razdijeljeno meu nama,
 Sakupljeno nek se najde
 Kod jednoga cara sama,
 Neka ljudi vitit mogu
 I narodi svi poznati,
 Da Prvoga cara Franu
 Ti si odredio carevat».
 Trese glavom ter govori
 Sijedi bog, ki srpu nosi,
 Od koga se svaki boji,
 Ere iste vijeke kori:
 »Što će lijepost, što će snaga,
 Što će sila i junaštvo?
 Gdi nije pravde stanovite,
 Brzo gine svako carstvo».
 »Ti mu podaj dakle, o Jove,
 Neučinjene mjere tvoje,

Neka vazda po pravici
 Bude upravit sude svoje,
 Nek mu Astrea bude družba,
 Vazda s njime nek pribiva
 I nebeske nek naslade
 Vazda po njoj on uživa.
 Prema takvu daru ne ima
 Ikakove bolje stvari.
 Najveće se pravit mari».
 Svi pristaju svjetu ovomu.
 Jove tada šalje Frani
 Orla s mjeram i Astreu,
 Da ga upravlja, čuva i brani.
 Zatim Jove, kralj bogova,
 Ovo vijeće jur rastavlja,
 Zlamenite i ove rijeći
 Svem stvorenju tada upravlja:
 »Nije već triba, da od mene
 Pravdu ište, ko se rati;
 Ko je želi, nek je de
 U prvoga Frane iskati».

Versione libera del cantico illirico in versi sciolti.

Alto rimbombo empie l' Olimpo e annunzia che Giove chiama al gran consiglio i dei e meraviglie insolite prepara. Tuona a sinistra il ciel con fausto auspicio, s'arretrano le nubi e le radiantī stelle comincian la celeste danza. Febo già vola dall' oriente tratto dagli allati corsieri e lo procede la mattutina stella e la vermiglia aurora con armonico concento. Cinzia discende dall'argenteo carro e segue il solco dei fraterni raggi, mentre accorrono i numi e fan corona al gran tonante che così favella: »Gli umani voti alfin compier vogl' io e ridonar la sospirata pace e la concordia alle amicate genti. Tempo è che cessin le celesti gare, nè più la guerra semini rovine. Oggi Francesco all' orbe io dono in pegno, dei felici destini che preparo. »Di Giove ai, detti esultano gli dei ed offronto beltà, ricchezze e forza, per allegrar la terra e nell' eletto prence riunir tutti i celesti pieggi, onde il mondo conosca che il supremo, valor dei numi al comun voto il dona. L' antico dio che colla falce miete dei secoli la turba: »A che«, soggiunge, »bastan la forza, la beltà, la scienza, se non si unisce la più santa dea, quella che in breve marmo incide il giusto?« »Giove, porgi ad Astrea l' auree bilancie e ch' essa educi il regal germe e il serba delizia della terra e degli dei, suona di plausi la celeste volta«. Di Giove al cenno l' aquila già porta le bilancie ed Astrea dove l' augusta cuna del mondo la speranza accoglie. Cantano allora dell'Olimpo i geni chi il retto e il giusto appreander vuol da Astrea, cerchi il suo tempio nell' austriaca reggia.

In segno di ossequiosa sudditanza

Mirislaο conte Zanovich
 cav. della corona ferea.

Zara, dai Torchj di Antonia Luigi Battara, stampatore e librajo.

Nakon pada mletačke republike god. 1797. nastale su za Boku burni dani, jer su se za njom jagnile Velika Britanija i Austrija, Francuska pod Napoleonom, Rusija i Crna Gora s vladikom Petrom Petrovićem Njegošem. Kada je god. 1813. general Milutinović u ime Austrije zauzeo Boku s Budvom, počeli su za frankofila Miroslava Zanovića teška i nemila vremena. Otpremiše ga pod vojničkom pratnjom u Zadar, gdje je zatočen morao živjeti pod paskom policije od god. 1814. do potkraj god. 1816. kao »vanredno opasan, dvoličan, vazda nemiran i pod svakom vladom nezadovoljan čovjek«. Miroslav se žilavo i ogorčeno branio. U nizu svojih podnesaka i tužba on odbija sve objede i optužbe kao plod neopravdanog, nasilnog vojničkog postupka te zlobne i podle denuncijacije svojih ličnih neprijatelja i zavidnika. No s vremenom je malaksao, kad ga je obuzela teška briga za budućnost i za svakidašnji kruh. U takovu raspoloženju posluži se 12. veljače 1815. i 1816. svečanim hrvatskim pjesmama na čast austrijskome caru o njegovu rođendanu, pa ga pustiše kući u Budvu. Ove su dakle dvije pjesničke čestitke bile uistinu labuđi pjev jedne skršene duše, koja se njima izvukla iz škripca.

Kad i za pjesmu od god. 1815. znademo, da je bila tiskana lako je slutiti, da je i ona bila tiskana kod Battare u obliku letaka. Prema Valentinelliju i njezin je format bio in folio. Vjerojatno nije propala do posljednjeg primjerka. Naslov joj znamo, samo je treba iznaći. Bit će sačuvana negdje u Boci Kotorskoj, gdje je pred sto godina izdahnuo njezin autor u sedamdesetčetvrtoj godini lakoumnog i borbenog života.

Već je rečeno, da se ne zna, jesu li sve one pjesme, koje je Milčetić priopćio, doista Miroslavljeve. Najmanje ima za to potvrda o pjesmi III. do IX. One su sve prijevsi, ali nije poznato odakle. Ako su bile štampane, nisu li možda neke od njih prepisane iz spomenutoga djelca, koje bijaše tiskano u Poljskoj? Možda su se nalazile baš na onim propalim listovima prvoga i drugog dijela u Gajevoj knjižici. No o tome se ne može govoriti dok se ne nađe bolji primjerak knjižice.

Glavno je dakle naći Miroslavljevu pjesmu od god. 1815., kojom je on započeo nov način borbe za svoje oslobođenje od austrijskoga zatočenja u Zadru. Kad je postojala u Valentinelli-jevo vrijeme, bit će po Dalmaciji sačuvan još koji primjerak. Prema tome cilju dan je naslov ovome članku,

Nikola Žic.

DVIJE KARIKATURE O HRVATIMA U DOBA GARIBALDIJA.

U Rimu je na uspomenu 50-godišnjice smrti glasovitog talijanskog borca za ujedinjenje i slobodu Italije generala Giuseppe Garibaldija izišla omašna i lijepo ilustrovana knjiga: *Gustavo Sacerdote, La vita di Giuseppe Garibaldi* (Rizzoli et Co. Milano 1933., str. 960, slika 1300). U toj se knjizi nalaze i dvije karikature o Hrvatima.

Prva karikatura na str. 821 imade ovaj tekst: *Non e da stupire che Bombino copra il brigante, che Don Pio copra tutti e due, che il Croato copra tutti tre, ma e sorprendente, anzi inesplicabile, che il Francese Copra tutti quattro!* Dal »Fischietto« del 1. Agosto 1861. (Nije se čuditi da Bombino pokriva razbojnika a da Don Pio pokriva obojicu, a da Hrvat pokriva svu trojicu, ali je čudnovato, dapače nerazumljivo, da Francuz pokriva svu četvoricu!) Bombino je kralj obiju Sicilija Ferdinand II, nazvan Re Bomba, Don Pio je papa Pio IX. Hrvat je eto zastupnik Austrijanaca, a Francuz je Napoleon III. koji je svojom politikom sve ove nadmudrio.

Druga je na str. 518 pod naslovom: *Garibaldi sfugge ai Croati. Anche questa volta il serpante diavolo rosso poter scapar per inferna.* Dal »Fischietto« del 21. Agosto 1849.

